

Aleksander Haleniuk
Uniwersytet Warszawski

Orania – załążek nowego Volkstaat?

Słowo *Volkstaat* pochodzi z języka *afrikaans* i oznacza „państwo narodowe”, „ojczyzna”. Koncepcja *Volkstaat* odnosi się do propozycji utworzenia niepodległego państwa Afrykanerów-Burów. Afrykanerzy wywodzą się przede wszystkim od holenderskich i niemieckich osadników oraz francuskich Hugonotów, którzy przybyli do Południowej Afryki w XVII wieku. Według południowoafrykańskiego spisu powszechnego z 2011 roku stanowią oni około 60% białej ludności RPA¹. Idea *Volkstaat* ma swoje korzenie w istnieniu dwóch suwerennych państw burskich, które ostatecznie zostały podbite przez Imperium Brytyjskie po II wojnie burskiej w 1902 roku. Mowa tutaj o tzw. Republice Transwału oraz Wolnym Państwie Oranje.

Pod koniec lat 80. XX wieku było już oczywiste, że rządy białej mniejszości w RPA dobiegają końca. Zaniepokojone o swoją pozycję w nowym, zdominowanym przez Afrykanów kraju lub też niezdolne do zaakceptowania zmieniającej się sytuacji politycznej, niektóre organizacje afrykanerskie próbowały bądź to negocjować bądź walczyć o utworzenie odrębnego państwa. Problemem był (i do dzisiaj jest) fakt, że Afrykanerzy nie tworzą jednolitego skupiska w żadnym ze zdefiniowanych regionów kraju. Zamieszkują oni przede wszystkim duże miasta np. Pretorię. Biała ludność RPA rozproszona jest na całym obszarze państwa.

¹ Oficjalne statystyki mówią, że w RPA żyje 4,6 miliona białych – 9% całej populacji kraju- <http://www.statssa.gov.za/publications/P0302/P03022013.pdf> (Dostęp: 20.10.2013).

Walka o secesję zakończyła się tragicznie w Bophuthatswanie² i była niewątpliwym szokiem dla większości prawicowych organizacji afrykanerskich. Stało się jasne, że autonomię lub niepodległość będzie można osiągnąć tylko za pomocą środków pokojowych³. Od tej chwili idea *Volkstaat* zaczęła kierować się ku koncepcji tzw. *volkseie arbeid*⁴.

Celem artykułu jest nie tylko przedstawienie Oranii, ale również dostarczenie najbardziej aktualnych informacji o stanie i rozwoju osady

W 1980 roku, czyli jeszcze przed upadkiem apartheidu, profesor Carel Boshoff⁵ stworzył organizację pod nazwą Afrykanerska Fundacja Wolności - *Afrikaner-Vryheidstigting*, a w skrócie *Avstig*. Boshoff głosił ideę ustanowienia *Volkstaat* na terenie Północnej Prowincji Przylądkowej (Northern Cape Province). Wybór tego regionu nie był przypadkowy: Northern Cape jest największą (30,5% terytorium kraju⁶), ale jednocześnie najsłabiej zaludnioną prowincją Republiki Południowej Afryki (tylko 2,2%

² Zobacz: <http://www.sahistory.org.za/places/bophuthatswana> (Dostęp: 20.10.2013).

³ Upadek apartheidu stał się początkiem kryzysu tożsamości wśród wielu Afrykanerów. Nie istniała żadna poważna siła polityczna, która mogłaby ich „przeprowadzić” przez zmieniającą się sytuację polityczną. Po 1994 roku jedyną partią polityczną, która reprezentuje wyłącznie interesy afrykanerskie jest *Vryheidsfront Plus* (Front Wolności +), założony w marcu 1994 roku. Liderem formacji jest dr Pieter Mulder. W ostatnich wyborach VF+ zdobył 0.83% głosów i 4 miejsca w parlamencie. Po otrzymaniu propozycji od prezydenta Jakuba Zuma, Pieter Mulder został wiceministrem ds. Rolnictwa, Leśnictwa i Rybołówstwa.

⁴ afrikaans: *praca własnymi rękami*

⁵ Carel Willem Hendrik Boshoff (9 listopada 1927 - 16 marca 2011) – południowoafrykański profesor teologii, afrykanerski aktywista. Jego żona Anna była córką Hendrika Frensch Verwoerda, byłego premiera RPA, nazywanego Architektem Apartheidu.

⁶ South Africa Census 2011, <http://www.statssa.gov.za/Publications/P03014/P030142011.pdf> (Dostęp: 21.10.2013).

ludności państwa⁷). Głównym powodem tej sytuacji jest jej klimat: bardzo gorące lata i chłodne zimy. Dominującą krainą geograficzną tego rejonu jest półpustynia, znana powszechnie jako *Karoo*. Z wyjątkiem niektórych grup Kolorédów⁸, Północna Prowincja Przylądkowa nie jest uznawana za *homeland* przez żaden z czarnych afrykańskich narodów czy też grup etnicznych, które zamieszkują dzisiejsze RPA⁹. Boshoff widział w tym ogromną szansę dla samostanowienia Afrykanerów.

Orania powstała w 1963 roku, jako osada wybudowana przez Ministerstwo ds. Wodnych, przeznaczona dla robotników budujących pobliską tamę Vanderkloof. Kiedy budowa tamy została ukończona, pracownicy zostali przeniesieni w inne miejsca, a miasteczko zaczęło podupadać. W lecie 1990 roku Orania została wystawiona na sprzedaż w drodze przetargu. Zamieszczono ogłoszenie w piśmie *Landbouweekblad* („Tygodnik rolniczy”). Początkowo zakupiona została przez Jacques’a Pretorius’a za 1 000 000 randów¹⁰. Następnie Pretorius postanowił sprzedać osadę *Avstig*. *Avstig* zebrała grupę akcjonariuszy, którzy utworzywszy nową spółkę *Orania Bestuursdienste* (OBD), zakupili Oranię za 1 500 000 randów. 11 kwietnia 1991 roku Orania została ponownie otwarta, już jako prywatna własność OBD. Rodzina Boshoffów wraz z kilkoma zwolennikami przeniosła się do miasteczka. W sierpniu 1991 roku dokupiono pobliską farmę *Vluytjeskraal I* sformułowano kolejną spółkę - *Vluytjeskraal Aandeleblok Bpk*. Spółka ta przejęła zarząd nad Oranią. Następnie wybrano również *Dorpsraad*, czyli Radę Miasta.

⁷ Ibidem

⁸ Oficjalna nazwa ludności mieszanego, biało-czarnego pochodzenia

⁹ Np. Zulusi są silnie związani z prowincją KwaZulu-Natal, podczas gdy Xhosa za swoją ojczyznę uważają Wschodni Przylądek

¹⁰ Hagen. L., *“Place of our own”: The Anthropology of Space and Place in the Afrikaner Volkstaat of Orania*, Praca magisterska na kierunku antropologia, University of South Africa, Pretoria, styczeń 2013, str.47

Podstawą prawną istnienia Oranii (jak również podobnej osady Kleinfontein, niedaleko Pretorii) jest Konstytucja Republiki Południowej Afryki, a konkretnie art. 235. Przepis ten jest wynikiem negocjacji, które miały miejsce w trakcie i tuż po upadku apartheidu, pomiędzy Afrykańskim Kongresem Narodowym, a organizacjami afrykanerskimi.

*Samostanowienie. Prawo Południowoafrykańczyków jako całości do samostanowienia, tak jak to podkreślono w Konstytucji, nie wyklucza, w ramach tego prawa, uznania prawa do samostanowienia jakiejkolwiek społeczności powiązanej wspólnym dziedzictwem kulturowym i językowym, w terytorialnej podmiotowości Republiki, lub też w jakiegolwiek inny sposób, określony przez ustawodawstwo krajowe*¹¹.

Lise Hagen opisuje Oranię jako *fizycznie ograniczone terytorium ze społeczno-politycznymi granicami, w których społeczność tworzy odrębną tożsamość.(...) Jakkolwiek Orania jest znana czy może bardziej oczerniana za swoje terytorialne granice, te fizyczne granice są rozszerzane w momencie gdy grupy sympatyków stają się integralną częścią działalności w społeczności...*¹².

Od lat 90. Orania doświadcza stałego wzrostu. Początkowy rozmiar miasta wraz z gruntami rolnymi wynosił 500 hektarów¹³. Dziś jest to 10 000 hektarów¹⁴. Według informacji uzyskanych przez autora od władz miasteczka, Oranię zamieszkuje prawie 1100 Afrykanerów (stan na październik 2013).

¹¹ Zobacz: Konstytucja Republiki Południowej Afryki <http://www.info.gov.za/documents/constitution/1996/96cons14.htm#235> (Dostęp: 18.10.2013)

¹² Hagen. L. op. cit., strona 41. To zdanie odnosi się do tego, iż oprócz ludzi mieszkających w Oranii, *Orania Beweging* stworzył sieć sympatyków nazywanych *uitwoners*. Ci ludzie to Afrykanerzy lub też obcokrajowcy, którzy wspierają ideę *Volkstaat* w Północnym Przylądku. Finansują też projekty realizowane w Oranii.

¹³ Orania: Nowhere Else, <http://www.youtube.com/watch?v=qVEcvdclrqo> (Dostęp: 18.10.2013).

¹⁴ Rozmowa z Jaco Kleynhans via Facebook w dniu 22.10.2013.

Przypływ i odpływ ludzi jest wysoki. Jak to określił Tobias Lindner, reżyser dokumentalnego filmu *Orania*: „Jest wiele osób, które kiedyś żyły w Oranii”¹⁵. Sytuacja ta spowodowana jest przez kilka czynników, przede wszystkim jednak przez wyznawaną przez Oranię koncepcję *selfwerksaamheid*¹⁶. Niemniej jednak liczba ludności osady rośnie w tempie 9% rocznie¹⁷, a *Dorpsraad* płaci 10 000 randów za każdego nowonarodzone dziecko.¹⁸

Jak już wspomniałem wcześniej, Orania znajduje się w Północnej Prowincji Przylądkowej, w samym centrum kraju. Miasteczko leży w połowie drogie między Kapsztadem, a Pretorią. Największym pobliskim ośrodkiem miejskim jest Kimberley. Orania, nazywana przez mieszkańców *grootdorp* (duże miasto) jest podzielona na dwie części. Podział wyznacza droga R369. Zachodnia strona znana jest jako *Orania Wes* (Orania Zachodnia) albo też *Wes Berlyn* (Berlin Zachodni). Analogicznie, wschodnia część nazywana jest *Orania Oos* (Wschodnia Orania). Oprócz podziału determinowanego przez drogę, miasteczko posiada też wyodrębnioną dzielnicę tj. *Kleingeluk* (Małe Szczęście). *Kleingeluk* położone jest około 1,5 kilometra od *grootdorp*. Dzielnicą ta była często opisywana jako uboższa część Oranii, chociaż przez ostatnie lata dokonano w niej wielu inwestycji i teraz *Kleingeluk* jest co raz bardziej postrzegana jako przykład sukcesu Oranii¹⁹.

¹⁵ Rozmowa z Tobiasem Lindnerem w Pradze, po emisji filmu *Orania*, marzec 2013.

¹⁶ Afrikaans: *wspólna praca dla naszego dobra* – oznacza to, że wszystkie prace, nawet te najprostsze winny być wykonywane wyłącznie przez Afrykanerów. Ta ideologia ma swoje źródła w przyczynach upadku apartheidu – jednym z argumentów przeciwko temu systemowi był fakt, że Czarni pracowali, ale nie mogli głosować

¹⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=JYbRZhymD5A>, *Orania: South Africa's whites only town* (dostęp: 18.10.2013).

¹⁸ <http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/apartheids-last-stand-inside-south-260868>, *Apartheid's last stand: Inside South African village Orania where 800 Afrikaners cling to all-whites culture* (dostęp: 18.10.2013).

¹⁹ Hagen. L., *op. cit.*, strona 76.

Wspomniana już przeze mnie *Dorpsraad*, jest najważniejszą instytucją w miasteczku. Od października 2010 roku *Dorpskantoor* (Urząd Miejski) został przeniesiony do starego budynku szpitalnego²⁰. *Dorpsraad* składa się z pięciu członków i przewodniczącego, który równocześnie jest burmistrzem. Rada wybierana jest co roku i odpowiada za zarządzanie wszystkimi aktualnymi sprawami miasteczka. Urząd Miejski jest również instytucją „pierwszego kontaktu” dla wszystkich ludzi odwiedzających Oranię.

Równie istotną instytucją jest *Orania Beweging* (Ruch Orania). *Orania Beweging* „jest afrykanerskim ruchem kulturowo-politycznym, którego głównym celem jest przywrócenie wolności Afrykanerom, poprzez utworzenie oddzielnej demokratycznej Republiki, opartej na chrześcijańskich wartościach”²¹. *Orania Beweging* skupia się przede wszystkim na dwóch obszarach: informowaniu i rozwoju. Ruch w sposób stały promuje afrykanerską historię i tradycję kulturową poprzez organizowanie imprez oraz konferencji. *Orania Beweging* współpracuje również z *Federasie van Afrikaanse Kultuurvereniginge* (Federacją Kultury Afrikanów). Od lipca 2006 roku do organizacji mogą wstępować również obcokrajowcy oraz Afrykanerzy mieszkający poza granicami RPA. Ludzie, którzy nie mieszkają na co dzień w Oranii, ale wyrażają poparcie dla idei przez nią reprezentowanej, znani są jako *uitwoners*²². Tworzą oni sieć sympatyków na całym świecie. Środki finansowe przekazywane przez te osoby wykorzystywane są następnie do realizacji licznych projektów, przede wszystkim budowlanych w Oranii. Zbieranie funduszy na rozwój miasteczka jest drugim, niemniej ważnym celem istnienia *Orania Beweging*. Wszyscy członkowie i sympatycy są na bieżąco informowani o stanie i rozwoju Oranii, przede wszystkim poprzez otrzymywa-

²⁰ Ibidem, strona 58.

²¹ <http://www.orania.co.za/wie-is-ons/> (dostęp: 22.10.2013)

²² afrikaans: obcy, przyjezdni

nie pisma *Voorgrond*²³ lub też w drodze wysyłanego newsletteru. Niedawno powstał również pomysł otwarcia regionalnego biura Oranii w Pretorii²⁴. Jednocześnie *Orania Beweging* pełni funkcję „rzecznika miasteczka” - odpowiada za kontakty z mediami i instytucjami publicznymi. Obecnie Prezydentem Ruchu jest Carel Boshoff IV²⁵, Prezesem Zarządzającym Jaco Kleynhans, a John Strydom Szefem Biura. W okresie od kwietnia do maja 2013 roku delegacja dwunastu członków Ruchu odwiedziła Europę. Celem były przede wszystkim Holandia, Belgia i włoski region Tyrolu Południowego, który również walczy o zwiększenie autonomii od rządu centralnego. Głównym powodem wizyty było umocnienie relacji Oranii z jej europejskimi sympatykami, jak również pozyskanie funduszy na realizowane projekty²⁶.

W Oranii istnieją dwie szkoły, które oferują pełną edukację dzieci do poziomu wykształcenia średniego. Pierwszą z nich jest *Christelike Volks-Onderwys* (Edukacja Chrześcijańsko-Społeczna) *Skool Orania*, bardziej znano jako *CVO Skool Orania*. Drugą jest *Die Volksskool Orania* (Szkoła Społeczna). Między tymi ośrodkami istnieją pewne różnice. *CVO Skool* jest prowadzona metodami tradycyjnymi, podobnymi do tych, które znamy w Europie i Polsce. Z kolei *Volksskool* (założona w czerwcu 1991 roku z Julianem Visserem jako dyrektorem) stosuje system *selfgedrewe* (samoprowadzenia) – uczniowie sami organizują sobie czas nauki, jedynie przy asyście nauczycieli.

²³ „*Voorgrond* jest przede wszystkim narzędziem marketingowym skierowanym do członków *Orania Beweging*. Pozwala *uitwoners* na stałą obserwację rozwoju Oranii i życia jej mieszkańców (...). To budowanie relacji jest udanym wykonaniem głównego celu, jakim jest stworzenie więzi między Oranią, a jej *uitwoners*.” Hagen. L., op.cit., strona 159.

²⁴ Niedługo zostanie powołany regionalny koordynator, który ma zapewnić większy udział Afrykanerów z prowincji Gauteng. *Streekkantoor vir Orania beplan* <http://www.orania.co.za/nuus/10742/> (Dostęp: 23.10.2013).

²⁵ *Carel Boshoff IV* – syn Carela Boshoffa. Przejął prezydencję *Orania Beweging* w 2007 roku, po tym jak jego ojciec zapadł na ciężką chorobę.

²⁶ *Orania Nuusbrief* – 20 Mei 2013, Nommer 112.

Według Jaco Kleyhnans'a jednym z głównych celów systemu edukacji Oranii jest rozwój *CVO Skool* i wzrost liczby uczniów z obecnych 228²⁷ w 2013 roku do ponad 350 w ciągu dwóch najbliższych lat²⁸. Obie szkoły chwalą się 100%-ową zdawalnością egzaminów końcowych przez swoich uczniów od 1991 roku.

14 marca 2013 roku Orania zawiązała własną drużynę rugby – *Orania Rebelle* (Rebelianci Orania)²⁹. Od tego czasu w Oranii odbywają się regularne mecze rugby. W dniu 21 kwietnia 2013 roku Rebelianci otrzymali zgodę na grę w lokalnej lidze rugby – Griqua³⁰. Mecz przeciwko najbliższemu sąsiadowi Oranii, Hopetown, był wielkim wydarzeniem w miasteczku i to pomimo wysokiej porażki drużyny gospodarzy.

Inne ważne instytucje i miejsca to:

- Stacja radiowa (*Radio Orania*), która spełnia rolę kanału kontaktowego dla mieszkańców.
- Publiczny basen.
- Dom spokojnej starości.
- *Orania Kliniek* (klinika).

W chwili obecnej największym problemem i wyzwaniem dla Oranii jest brak domów. W celu poradzenia sobie z napływem nowych ludzi do miasteczka, władze opracowały tanie projekty mieszkaniowe. Wielu przybywających do Oranii Afrykanerów to osoby biedne, które przyjeżdżają do miasteczka z dobytkiem obejmującym jeden plecak. W celu zakwaterowania tych ludzi zdecydowano się na realizację dwóch projektów.

Elim Centre z siedzibą w *Kleingeluk* to kwatery dla młodych afrykanerskich mężczyzn, którzy przyjeżdżają do Oranii w poszukiwaniu pracy. Ludzie Ci są zobligowani do przejścia przez proces rekrutacji, który odbywa się w *Dorpskantoor*.

²⁷ Zobacz: <http://www.oraniacvo.co.za/>

²⁸ Rozmowa z Jaco Kleyhnans via Facebook z dnia 22.10.2013.

²⁹ <http://rozmeyer.wordpress.com/2012/04/16/rugby-op-orania/> (Dostęp: 22.10.2013).

³⁰ <http://www.sport24.co.za/Rugby/Orania-gets-club-rugby-shot-20130421> (Dostęp: 20.10.2013).

Jest to standardowa procedura dla wszystkich przyszłych mieszkańców. Pytani są o ich opinie na temat Oranii oraz afrykańskich wartości, które reprezentuje jak również o wiarę chrześcijańską i higienę osobistą³¹. „Chłopcy z Elim” postrzegani są często jako nadużywający alkoholu. W filmie *Orania* wspomnianego już wcześniej Tobiasza Lindnera, jednym z głównych bohaterów jest młody chłopak o imieniu Baksteen, który został wysłany do Oranii przez swoją matkę. Nie chciał on dostosować się do rygorystycznych zasad panujących w Elim Centre i w końcu został wydany z Oranii. Miałem okazję oglądać dokument Lindnera w Pradze w Czechach w marcu 2013 roku. Tobias Lindner powiedział, że Baksteen ostatecznie zginął od kuli na jednej z ulic Johannesburga.

W lipcu 2012 roku ukończony został kolejny projekt - *Nerina*. *Nerina* jest kompleksem mieszkalnym dla samotnych afrykańskich kobiet oraz matek z dziećmi. Można ją uznać za żeńską wersję Elim. Różnica pomiędzy tymi dwoma projektami polegała na tym, iż podczas gdy Elim powstał na bazie starego, odremontowanego budynku, *Nerina* powstała od podstaw i z tego też względu wymagała o wiele większych nakładów niż Elim.

Jeśli chodzi o wyznania religijne Orania reprezentuje skoncentrowany mikrokosmos dla Afrykanerów, którzy przybyli tutaj z całej Południowej Afryki³². Nie zapominając o tym, że Oranię zamieszkują jedynie nieco więcej niż 1000 osób, liczba sześciu różnych chrześcijańskich kościołów protestanckich wydaje się imponująca.

³¹ Prezydent (Zuma) odwiedził Elim, projekt mieszkalny dla nieżonatych mężczyzn w wieku 19-55 lat. Menadżer projektu, Willie du Plessis, powiedział, że do ośrodka trafiają z reguły bezrobotni biali mężczyźni. Następnie otrzymują pracę komunalną albo na farmach i poddawani są szkoleniom. W każdym czasie było ich około 40. <http://mg.co.za/article/2010-09-14-zumas-visit-an-outstanding-day-for-orania> (Dostęp: 21.10.2013).

³² Hagen. L., op. cit., strona 64.

Istnieje bardzo popularne powiedzenie, które słyszałem wiele razy w rozmowach z moimi afrykanerskimi znajomymi: „*waar twee Afrikaners byeen is, is daar drie politieke partye en vier kerke*³³”. W przeciwieństwie do reszty kraju, Orania świętuje dni, które w sposób bezpośredni związane są z bursko-afrykanerską historią, np.:

- *Majubadag*, 27 lutego – upamiętnienie zwycięstwa Burów nad Anglikami podczas I wojny burskiej w 1881 roku;
- *Bittereinderdag*, 31 maja – nazwa święta pochodzi od słowa *Bittereinder*, którego używano w stosunku do tych burskich generałów i żołnierzy, którzy w trakcie II wojny burskiej walczyli z Brytyjczykami do „gorzkiego końca” (the bitter end)
- *Taalddag*, 14 sierpnia – Orania świętuje dzień języka Afrikaans
- W kwietniu 2013 roku miasteczko po raz drugi zorganizowało karnawał *Orania Carnival*

Najważniejszym symbolem Oranii jest *Die Kleine Reus* (Mały Gigant). Symbolizuje on ideologię *selfwerksaamheid*. Znak ten używany jest na fladze Oranii, na banknotach *Ora* (lokalna waluta, więcej w sekcji: Ekonomia) na orańskich produktach jak również na koszulkach i prywatnych posesjach. *Kleine Reus* przedstawia chłopca, który podwija rękawy, szykując się do pracy. Pomimo, iż jak wspomniano jest to główny symbol osady, został przedstawiony stosunkowo niedawno (kwiecień 2005³⁴). W miasteczku jest również posąg Małego Giganta, który znajduje się we Wschodniej Oranii, na tzw. *Monumentkoppie*. Otoczony jest on popiersiami pięciu afrykanerskich przywódców: dr. H.F. Verwoerda, dr. D.F. Malana, J.G. Strijdoma, gen. J.B.M. Hertzoga i prezydenta Paula Krugera.

³³ afrikaans: Gdzie dwóch Afrykanerów, tam trzy partie polityczne i cztery kościoły. Co ciekawe, w Polsce mamy podobne przysłowie.

³⁴ Hagen. L., op. cit., strona 86.

Wspomniałem również o fladze Oranii. Flaga jest pomarańczowo-niebieska. *Kleine Reus* został umieszczony pośrodku. W 2003 roku postawiono inny pomnik, *Koeksistermonument*. Koeksisters to południowoafrykańskie słodczyce, coś w rodzaju obłanych syropem drożdżówek. Posąg ten jest jedną z najbardziej znanych atrakcji turystycznych w Oranii.

Ekonomia

W jednym z newsletterów *Orania Beweging* możemy przeczytać: *Orania nie jest przede wszystkim projektem ekonomicznym (...) ani też modelem dobrego lokalnego zarządzania. Jest to załęk wzrastającej wolności Afrykanerów. Jeśli Afrykanerzy nie będą tą wolnością zainteresowani, Orania straci swoje znaczenie. Potrzeba wolności musi mieć kluczowe znaczenie*³⁵. Ideą profesora Boshoffa było to, aby Orania stała się podstawą przyszłej Republiki Afrykanerów. Wierzył, że w przeciwieństwie do społecznych ról i zwyczajów, które były częścią apartheidowskiej RPA, Orania odniesie sukces tylko w przypadku kierowania się koncepcją *selfwerksaamheid*. Oznaczało to, że wszystkie prace, nawet te, które powszechnie uważano za nieodpowiednie dla białych Południowoafrykańczyków³⁶, powinny być wykonywane wyłącznie przez Afrykanerów.

Poprzez stworzenie dynamicznej i rozwojowej gospodarki, Orania byłaby w stanie przyciągnąć co raz większą liczbę Afryka-

³⁵ *Orania Nuusbrief* – 2 September 2013, Nommer 119.

³⁶ W dość prosty sposób sytuację tę przedstawia Adam Galewski w swojej książce *RPA. Piekło czy raj*, str. 171: *Pewne prace były tutaj wykonywane przez dziesiątki lat wyłącznie przez czarnych pracowników, np. sprzątnięcie i pomoc w kuchni (restauracje). Pokojówkami w hotelach były tylko Murzynki. W firmach zajmujących się uprawą ogrodów na zlecenie jako pracownicy fizyczni zatrudniani byli wyłącznie czarni. Obecnie coraz więcej białych stara się o taką pracę. (...) To, że biali wykonują takie prace i to u Murzynów, jest wręcz nie do pomyślenia dla potomków Burów, (...). Afrykanerzy ze zdziwieniem patrzą jak pracujemy we własnym ogrodzie.*

nerów³⁷. Docelowo proporcje etniczne w regionie uległyby zmianie w taki sposób, że Afrykanerzy staliby się większością na terenie od Oranii do zachodniego wybrzeża RPA. Aby to osiągnąć, Orania cały czas poszukuje sposobów na przyciągnięcie większej ilości przedsiębiorców do miasteczka oraz stara się zatrzymać pieniądze na poziomie lokalnym, w osadzie. W kwietniu 2004 roku Orania wyemitowała swoją własną walutę - *Ora*. Wartość *Ora* jest powiązana z południowoafrykańskim randem w stosunku 1:1. Obsługiwana jest przez lokalny bank. Najważniejszymi celami stojącymi za wprowadzeniem odrębnego środka płatniczego były:

- Wspieranie gospodarczego upodmiotowienia społeczności;
- Stymulowanie handlu poprzez zatrzymanie pieniądza w Oranii;
- Zróżnicowanie systemu finansowego Oranii od reszty kraju;
- Utworzenie środka płatniczego, który nie będzie możliwy do użycia na pozostałym obszarze RPA, co spowoduje, że jest bezwartościowy dla potencjalnych złodziei i bardzo łatwy do wyśledzenia przez władze osady

Mieszkańcy Oranii otrzymują pensję właśnie w *Ora*. Używanie *Ora* jest również promowane poprzez 5%-ową zniżkę na produkty zakupione za tę walutę. Lise Hagen wspomina, że *Ora* używana jest również w pobliskich miejscowościach³⁸. Zdarzało się, iż Koloredom pracującym na sąsiednich farmach płacono w *Ora*, tak aby mogli skorzystać z 5%-owego upustu w orańskich sklepach. Istnieją badania, które już potwierdzają, że *Ora* „jest dobrym przykładem funkcjonowania lokalnej waluty, z potencjałem wykorzystania tej metody do walki z ubóstwem i bezrobo-

³⁷ Zapytany czy lokalni pracownicy komunalni również biorą udział w ogólnonarodowych protestach, du Plessis odpowiedział: „*Staking? Ons ken nie daardie woord hier nie*” (*Sraj? Tutaj nie znamy znaczenia tego słowa*) <http://mg.co.za/article/2010-09-14-zumas-visit-an-outstanding-day-for-orania> (Dostęp: 21.10.2013).

³⁸ Hagen. L., op. cit., strona 86.

ciem w innych regionach Południowej Afryki”³⁹. Ponadto, mieszkańcy Oranii cenią sobie *Ora* również za to, że stanowi integralną część lokalnej tożsamości. Na banknotach przedstawione są m.in. sceny z afrykanerkiej historii.

Mieszkańcy Oranii często podkreślają fakt, że 1991 w miasteczku nie istniała ani jedna gałąź gospodarki. *Avstig* kupiło osadę (pośrednio) od Ministerstwo ds. Wodnych za 1 500 000 randów. Obecnie, według danych dostarczonych przez *Orania Beweging*, Orania warta jest przynajmniej 500 000 000 randów (około 175 milionów złotych). Ponad 100 firm działa w Oranii. Najważniejsze sektory gospodarki to:

- Rolnictwo – bardzo ważna część ekonomii miasteczka. W Oranii istnieje duża plantacja orzechów włoskich oraz oliwek. Uprawia się też kukurydzę. Większość produktów eksportowana jest do Chin. Powodem do dumy dla mieszkańców jest fakt, iż w rolnictwie i codziennym życiu używają ekologicznych rozwiązań. Wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii jest bardzo popularne. Rada Miejska zachęca również do segregowania odpadów.
- Turystyka – Orania jest bardzo popularnym miejscem wypoczynku. W sezonie wakacyjnym 2012/2013, który w Południowej Afryce trwa od połowy października do połowy lutego, co najmniej 2000 osób wypoczywało w Oranii⁴⁰. Właściciele lokalnego hotelu oraz innych wakacyjnych kwater przyznali, że musieli odmówić bardzo dużej ilości ludzi, ponieważ przez cały okres wszystkie pokoje były zarezerwowane. Orańscy przedsiębiorcy również zyskują na turystyce: wzrost dochodów w porównaniu do grudnia 2011 roku wyniósł 20-40%. Orania posiada własne luksusowe spa, które usytuowane jest przy rzece Oranje oraz butik o nazwie *Klein Paris* (Mały Paryż).

³⁹ Ibidem, strona 35.

⁴⁰ *Orania Nuusbrief* – 20 Mei 2013, Nommer 103.

W 2009 roku zarejestrowano tu pierwszego operatora wycieczek - *Orania Toere*.

- Instytucje bankowe i finansowe – lokalnym bankiem Oranii jest *Orania Spaar-en Kredietkoöperatief* (Spółdzielnia Oszczędnościowo-Kredytowa Oranii). To ona zarządza *Ora*. Orania ma też swoją własną książeczkę czekową.
- Jubilerstwo – w szczególności zakład *Roelien de Klerk Jewelry*, miejsce znane w i poza Oranią, bardzo popularne wśród turystów.
- Sektor hotelarski i gastronomiczny – najlepszym ośrodkiem jest niewątpliwie *Oewerhotel and Spa*, znajdujący się nad brzegiem rzeki Oranje. Posiada 4-gwiazdkowy status.
- Bary i sklepy z żywnością – np. sklep alkoholowy *Wy-nhuis* (Dom Wina) albo supermarket *Eureka*⁴¹.

Jednym z celów Oranii jest to, aby stać dominującym ośrodkiem w regionie, zarówno politycznym jak i ekonomicznym. Jeśli ma się to spełnić, Orania musi przyciągnąć więcej ludzi, którzy skorzy będą do osiedlenia się w jej granicach. Około 2 500 nowych domów i mieszkań musiałoby powstać aby Orania była w stanie prześcignąć największego ze swych sąsiadów – *Hope-town*⁴². Obecnie, poza inwestycjami mieszkaniowymi, realizowany jest projekt budowy parku rozrywki, a także placu zabaw dla dzieci w *Kleingeluk*, nowa powierzchnia gospodarcza i biurowa dla firmy *Wilco Transportation* oraz nowa kawiarnia. Stara biblioteka w *Kleingeluk* została zamieniona na klinikę (całkowity koszt: 200 000 randów).

⁴¹ Hagen. L., op. cit., strona 72.

⁴² <http://www.oraniablog.co.za/ontwikkeling-beproeofde-metodes-vir-radikale-resultate/> (Dostęp: 15.10.2013).

Obraz Oranii w mediach krajowych i międzynarodowych

Nie ulega wątpliwości, że w pewnym sensie Orania stara się zerwać z tym co określone jest jako południowoafrykański *Rainbow Nation* (Tęczowy Naród). Przez lata miasteczko było oskarżane o chęć utrzymania, nawet przywrócenia apartheidu. Z tego też względu, Orania jest miejscem częstych wizyt międzynarodowych i południowoafrykańskich dziennikarzy oraz polityków np. Nelsona Mandeli (w 1995 roku odwiedził Betsie Verwoerd, wdowę po H. Verwoerdzie), prezydenta Jacoba Zuma czy też Juliusa Malemy⁴³. Napisano i opublikowano wiele artykułów na temat miasteczka, aczkolwiek większość z nich skupia się przede wszystkim na jednym temacie tj. rasy i podkreśla fakt, że Orania jest zamieszkała wyłącznie przez białych.

Artykuł zatytułowany „*10 years on, Orania fades away*” został opublikowany w jednym z największych południowoafrykańskich serwisów internetowych – News24⁴⁴. Autor zacytował niezadowolonego mieszkańca, który mówi że Orania polega na tym, że „*starzy ludzie uciekają przed Czarnymi, a młodzi ludzie są zdesperowani aby znaleźć pracę*”⁴⁵. Dzielnica Kleingeluk wspomniana jest jako osiedle dla „*armgatte*” (biednych włóczęgów). Orania jest przedstawiana jako miejsce bez perspektyw: „*Madelein de Beer, trzymająca dziecko na każdym ramieniu, przeprowadziła się do Oranii kiedy miała 10 lat. Dzisiaj ta pyzata i rozgadana blondynka ma 23 lata, ożeniona ze sprzątaczem ulic z Oranii, mieszkająca z trójką wspólnych dzieci w rozpadającym się domu zbudowanym z płyty wiórowej. Podoba się jej tutaj bo jest bezpiecznie...*”.

⁴³ *Mandela visits Apartheid Die-Hards*, 16 Sierpień 1995, <http://www.nytimes.com/1995/08/16/world/mandela-visits-apartheid-die-hards.html> (Dostęp: 15.10.2013).

⁴⁴ *10 years on, Orania fades away*, (w:) <http://www.news24.com/SouthAfrica/Archives/DecadeofFreedom/10-years-on-Orania-fades-away-20040421>, (Dostęp: 14.10.2013).

⁴⁵ Ibidem.

Konkluzją było to, że mająca wtedy 500-600 mieszkańców Orania, nie ma szans na przyciągnięcie większej ilości Afrykanerów. Z kolei w artykule napisanym w Daily Mail (Enoch.N, 8 maj 2013) autor podkreśla, że mieszkańcy Oranii „*upierają się, że nie są rasistami*”, pomimo, że Orania „*nie rozciąga swojej gościnności na wszystkich*” i jest „*jednym z ostatnich przyczółków segregacji rasowej*”⁴⁶. Fakt, że Carel Boshoff III był zięciem Verwoerda również jest wspomniany.

Artykuł o bardziej akademickim charakterze został napisany przez Rebeccę Davis i opublikowany w Daily Maverick (Orania: The place where time stood still, 16 maj 2013⁴⁷). Rozpoczyna od stwierdzenia, że: „*...jakkolwiek ktoś może ubolewać nad ideą kulturowego samostanowienia, Orania jest fascynująca.*” Ironicznie zauważa, że motywacyjne bilbordy, które są częścią orańskich ulic przypominają jej Koreę Północną. Porównuje również dzieło Louis’a Theroux, który 10 lat temu uczynił afrykanerskich separatystów jednym z tematów swojego programu *Weird Weekends* z filmem Lindnera – *Orania* (2012). Podczas gdy program Theroux jest dynamiczny, dokument Lindnera zawiera w sobie wiele momentów ciszy i „*odkrywa to co wydaje się duszącym poczućciem nudy wiszącym nad miasteczkiem*”. Nie wspominając o niesamowitym upale półpustyni Karoo. Elim Centre przedstawione jest jako „*pensjonat dla chłopców (...) do którego wysyłana jest trudna młodzież z Johannesburga i innych miejsc w celu nabrania charakteru*”.

Jednakże, od jakiegoś czasu można zaobserwować tendencję do przedstawiania Oranii w bardziej pozytywny sposób, przede wszystkim przez agencje informacyjne z Europy. Powodem tego może być to, że:

⁴⁶<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2321236/Orania-Whites-town-South-Africa-Afrikaners-dream-building-state.html> (Dostęp: 13.10.2013).

⁴⁷http://www.dailymaverick.co.za/article/2013-05-16-orania-the-place-where-time-stood-still/#.UnsfcPnD_g8, (Dostęp: 10.10.2013).

- Orania udowodniła, że jest w stanie poradzić sobie gospodarczo bez pomocy rządowej i przyciąga co raz więcej osób;
- lub też fakt iż Europa jest kontynentem wielu małych narodów i miejscem wielkiego szacunku dla dążeń niepodległościowych. Posiada też o wiele większe doświadczenie jeśli chodzi o radzenie sobie z ruchami autonomicznymi.

7 maja 2013 roku Francuska Agencja Informacyjna AFP wyemitowała reportaż o osadzie⁴⁸. Tym razem również wspomniano o kolorze skóry mieszkańców, Z drugiej jednak strony cytowany jest Carel Boshoff IV, który mówi, że: „chcemy decydować o własnych sprawach, jednak w tym samym czasie żyjąc w pokoju z wszystkimi wokół nas”. W reportażu podkreślono, że populacja Oranii rośnie w tempie 9% rocznie, rozwija się gospodarka i, w przeciwieństwie do reszty RPA, statystyki przestępczości są na bardzo niskim poziomie. Materiał kończy się następującym stwierdzeniem: „Orania jest chroniona przez Konstytucję Republiki Południowej Afryki (...) ale jej mieszkańcy mają wielkie marzenia. Ich następny cel, utworzenie afrykanerskiej republiki.”

Zakończenie

W jednym z wywiadów Tobias Lindner powiedział, że w RPA każdy zna lub co najmniej słyszał o Oranii. Jednakże, pomimo bycia popularnym miejscem wędrówek dziennikarzy i przedmiotem rozmów wielu ludzi, Orania tak naprawdę dalej jest bardzo małą miejscowością. Jej rozwój będzie zależał od:

- wewnętrznej sytuacji w Republice Południowej Afryki – poziomu przestępczości, „białej” emigracji, stosunku do niej niemieszkających w niej Afrykanerów;

⁴⁸ AFP News, *Orania: South Africa's whites only town*, (w:) <http://video.uk.msn.com/watch/video/orania-south-africa-s-whites-only-town/yrw72o5q>, (Dostęp : 24.10.2013).

- decyzji podejmowanych przez władze osady – promocja w RPA i zagranicą, stworzenie dobrych warunków do rozwoju gospodarczego, stworzenie nowych miejsc pracy, rozwój orańskich szkół oraz aktywność kulturalna.

Jeśli Orania nie będzie w stanie spełnić powyższych warunków, prawdopodobnie pozostanie małym turystycznym miasteczkiem w Karoo lub też zniknie z powodu emigracji mieszkańców. Jednakże, jeżeli odniesie sukces, będzie w stanie przyciągnąć jeszcze więcej Afrykanerów, którzy osiedlą się w tym regionie, tworząc podstawę do najważniejszego przecież celu, jakim jest niepodległy *Afrikaner Volkstaat*.